

รู้จักแมงกะพรุนมีพิษ

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ขอแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับ “แมงกะพรุน” มีพิษ ให้ประชาชนได้ทำความรู้จักและศึกษาไว้เป็นข้อมูล จะได้จำแนกประเภทของแมงกะพรุนได้ถูกต้องก่อนเกิดอันตราย

“แมงกะพรุน” มีพิษ

แมงกะพรุน (Jellyfish) เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง โดยทั่วไปมีรูปร่างคล้ายร่มหรือกระดิ่งคว่ำ ตัวแมงกะพรุนประกอบด้วยวุ้นเป็นส่วนใหญ่ มีระบบประสาท แต่ไม่มีสมอง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในทะเล แต่มีบางชนิดที่อยู่ในน้ำจืด มักพบในทะเลเขตร้อนหรืออบอุ่น สามารถพบได้ตั้งแต่บริเวณผิวน้ำจนถึงทะเลลึก พิษของแมงกะพรุนจะกระจายอยู่ทั่วไปในทุกส่วนของแมงกะพรุน แต่จะมีมากที่สุดบริเวณส่วนหนวด (tentacle) แมงกะพรุนที่มีพิษและเป็นที่รู้จักทั่วไป ได้แก่ แมงกะพรุนกล่อง (Box Jellyfish) และแมงกะพรุนไฟในกลุ่ม Scyphozoa และ Hydrozoa

สำหรับ แมงกะพรุนกล่อง (Box Jellyfish) ลักษณะทั่วไป ลำตัวใส รูปร่างเป็นกล่องสี่เหลี่ยมมีหนวดยื่นจากแต่ละมุมของร่มหนวดอาจจะมีการแตกแขนง เมื่อสัมผัสถูกแมงกะพรุนพิษ พิษของแมงกะพรุนจะเข้าสู่ผิวหนังทันที ซึ่งความรุนแรงของพิษที่ได้รับนั้นจะขึ้นอยู่กับชนิดของแมงกะพรุนกล่องและปริมาณพิษที่ได้รับ ส่วนอาการเมื่อได้รับพิษเข้าไปในร่างกายมีดังนี้ มีรอยแผลเป็นเส้นๆ ไขว้กันไปมาเป็นรอยไหม้อาจมีรอยนูนขีดขวางทำให้ปวดมากบริเวณที่สัมผัส อาจหมดสติตัวเขียวและหัวใจหยุดเต้นได้ หรือ มีรอยแผลเป็นเส้นนูนแดง หรือหากมีอาการปวดบริเวณแผลเจ็บหน้าอก ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ คลื่นไส้ อาเจียน แน่นหน้าอก เหงื่อแตก ภายใน 5-40 นาที แสดงว่าถูกพิษแมงกะพรุน

วิธีปฐมพยาบาล ผู้ช่วยเหลือต้องแน่ใจว่าตัวเองปลอดภัยจากแมงกะพรุน จากนั้นให้รีบนำผู้บาดเจ็บขึ้นจากน้ำหรือไปยังบริเวณที่ปลอดภัยทันที โดยให้ผู้บาดเจ็บอยู่นิ่งๆ เพื่อกันไม่ให้พิษจากแมงกะพรุนกระจายเข้าสู่ร่างกาย ห้ามขัดถูบริเวณที่ถูกพิษแมงกะพรุนเด็ดขาดให้รีบนำน้ำส้มสายชูมาราดบริเวณที่ถูกพิษให้ทั่วถึงอย่างต่อเนื่องนานอย่างน้อย 30 วินาที (ห้ามราดด้วยน้ำจืด) ตะโกนเรียกให้คนช่วยหรือเรียกรถพยาบาลและควรอยู่กับผู้บาดเจ็บตลอดเวลา เพราะผู้บาดเจ็บอาจหมดสติได้ภายในไม่กี่นาที ถ้าหากผู้บาดเจ็บหมดสติไม่หายใจ หรือไม่มีชีพจรให้รีบทำการปั๊มหัวใจโดยกดหน้าอกบริเวณเหนือลิ้นปี่เล็กน้อยเปิดทางเดินหายใจโดยการเชยคางขึ้นจนกว่ารถพยาบาลจะมาถึง หรืออาการดีขึ้นและรีบนำส่งโรงพยาบาลทันที

ส่วน แมงกะพรุนไฟในกลุ่ม Scyphozoa และ Hydrozoa ได้แก่ แมงกะพรุนไฟหมวกโปรตุเกส หรือ แมงกะพรุนไฟเรือรบโปรตุเกส หรือแมงกะพรุนหัวขวด (Portuguese man-of-war, Portuguese Man o' War, Bluebottle) ลักษณะทั่วไปมีรูปร่างสีฟ้าหรือสีม่วง มีหนวดยาว ส่วนบนที่อยู่เหนือน้ำจะโปร่งคล้ายหมวกของทหารเรือชาวโปรตุเกสในยุคศตวรรษที่ 18 หรือเรือรบของโปรตุเกสในยุคล่าอาณานิคม แมงกะพรุนไฟมีเข็มพิษทุกส่วนนอกจาก

ผิวหนังคัน เมื่อร่างกายสัมผัสถูกแมงกะพรุนไฟ พิษจะเข้าสู่ผิวหนังทันที และมีอาการดังนี้คือ มีอาการปวดบริเวณที่ผิวหนังสัมผัส หรืออาจพบว่ามีอาการปวดลามไปยังแขนขาหรือลำตัวที่โดนพิษ การขยับแขนขาหรือลำตัวที่โดนพิษ อาจเพิ่มความเจ็บปวดได้ สำหรับในรายที่มีอาการรุนแรงอาจพบว่ามีอาการปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ใจเต้นผิดปกติหรือหมดสติ สำหรับในรายที่ตายพบว่ามีอาการหายใจลำบากและหัวใจล้มเหลว

นอกจากนี้ยังมีอาการอื่นอีกเช่น ผู้บาดเจ็บที่สัมผัสโดนแมงกะพรุนไฟ อาจพบรอยแผลเป็นมีลักษณะนูนแดง แผลจะเรียงตัวเหมือนเมล็ดถั่วเป็นรอยนูนรูปไข่แยกเรียงกันและมีรอยแดงล้อมรอบ ในรายที่รุนแรงจะพบการเกิดตุ่มนูนแดงขึ้นได้ แต่โดยทั่วไปจะค่อยๆ บรรเทาลงภายใน 24 ชั่วโมง หรือ อาจมีอาการเจ็บปวดอย่างทันทีพร้อมกับการเกิดรอยแดงจากนั้นไม่นานจะเกิดตุ่มนูนแดงกระจายความเจ็บปวดจะทวีความรุนแรงขึ้นมาก ทั้งนี้ทั้งนั้น จะดูอาการมากกว่ารอยแผลที่ปรากฏ

วิธีปฐมพยาบาล ถ้ารู้แน่ชัดว่า ผู้บาดเจ็บสัมผัสโดนพิษแมงกะพรุนไฟ ให้ใช้ใบผักบุ้งทะเลบดปิดบริเวณสัมผัสเพื่อบรรเทา ห้ามใช้น้ำส้มสายชูราดลงไปบนบริเวณที่สัมผัสเด็ดขาด หากมีอาการปวดหัวคลื่นไส้อาเจียนปวดท้อง ใจเต้นผิดปกติ หายใจลำบาก หรือหมดสติควรรีบส่งโรงพยาบาลทันที

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่ง แมงกะพรุนไฟ หรือตำแยทะเล (Sea nettles) โดยทั่วไปจะมีลักษณะรูปร่างคล้ายร่ม ลำตัวประกอบด้วยวุ้นเป็นส่วนใหญ่ ล่องลอยไปตามกระแสน้ำและแรงคลื่นลม ทุกส่วนของแมงกะพรุนไฟมีเข็มพิษ ยกเว้นผิวหนัง เมื่อร่างกายสัมผัสกับแมงกะพรุนไฟ พิษจะเข้าสู่ผิวหนังทันที ลักษณะอาการบริเวณผิวหนังที่โดนสัมผัสจะเป็นผื่นหรือปื้นแดง ปวดแสบปวดร้อน วิธีปฐมพยาบาล ให้รีบล้างเมื่อกด้วยน้ำทะเล (ห้ามราดด้วยน้ำจืดและน้ำส้มสายชู) หลีกเลี่ยงการขูดถูหรือขยี้หนวด แล้วใช้ใบผักบุ้งทะเลบดปิดบริเวณสัมผัสเพื่อบรรเทาอาการแสบร้อน หากอาการไม่ดีขึ้นควรรีบส่งโรงพยาบาล

อย่างไรก็ตาม วิธีการป้องกันเพื่อไม่ให้โดนแมงกะพรุนพิษให้หลีกเลี่ยงการเล่นน้ำในบริเวณและช่วงเวลาที่พบสัตว์เหล่านี้และควรเดินสำรวจว่าในบริเวณนั้นมีเสาติดตั้งป้ายการพยาบาลเบื้องต้นและเสาน้ำส้มสายชูหรือไม่ กรณีฉุกเฉินจะได้รับมือและแก้ไขสถานการณ์ได้ทันที่

ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับแมงกะพรุนพิษ : www.dmcr.go.th